

Het Katholieke St. Antoniusgesticht te Leur en de overleden Joodse patiënten van 1940 - 1945.

In 1902 werd een gasthuis voor armen en ouden van dagen te Leur opgericht onder het bestuur van het Zedelijk Lichaam „Alles voor Allen” te Breda van de Congregatie der Religieuzen Penitenten-Recollectinen van de Reguliere Derde Orde van de H. Franciscus van Assisië. Het St. Antoniusgesticht werd uitgebreid met een nieuwe kapel, een eigen boerderij en een tuinderij.

Bij het K.B. van 20 januari 1910 no: 32 werd aan het St. Antoniusgesticht toestemming verleend tot het verplegen van krankzinnigen, waarmee het karakter van de inrichting veranderde. Hierdoor werd het mogelijk om lichte geesteszieken op te nemen.

Jaarlijks vóór 15 Januari wordt den inspecteurs toegezonden eene opgave van het aantal der krankzinnigen, die in het afgelopen jaar zijn opgenomen, ontslagen en overleden, zoodat mede van het aantal, op 31 December aanwezig.

Artikel 4 van de voorwaarden K.B. 20-1-1910 no: 32

LEUR bij BREDA. „St. Antonius-Gesticht”.
Open Inrichting voor R.K. vrouwelijke geesteszieken, zwakzinnigen en epilepticæ.
Afzonderlijke sanatoriumafdeeling 1e en 2e klasse.
Verpleegprijs voor chronische zieken f600.—, f1000.— en f1700.— per jaar. Verpleegprijs voor acute gevallen f3.—, f5.— en f7.— per dag.

Gids betreffende de Geestelijke Volksgezondheid in Nederland uit 1936. Er was ook een 3^e klasse verzorging aanwezig.

Er was een nauwe samenwerking met het St. Ignatiusziekenhuis (Medisch Specialisten) te Breda, daar het beheer van dit ziekenhuis eveneens geschiedde door het bestuur van het Zedelijk Lichaam „Alles voor Allen” te Breda.

Hierdoor is het te verklaren, dat voor en tijdens de oorlogsjaren 1940 – 1945 te verplegen geesteszieke, zwakzinnige of epileptische patiënten uit Breda terecht kwamen in het St. Antoniusgesticht te Leur. Tijdens dit tijdelijke verblijf was geen sprake van het verhuizen van Breda naar Leur. Met als gevolg, dat deze verplegingsperiode niet terug te vinden is in de bevolkingsadministratie van de gemeente Etten-Leur. Uit de overlijdensakte van de patiënt bleek, dat deze te Etten-Leur was overleden.

Margien Stern-Bierman was geboren te Sleen (Dr) op 27 januari 1851. Ze was gehuwd met Samson Stern. Zij woonde te Meppel, verhuisde naar Apeldoorn en is op 21 februari 1933 naar Breda vertrokken. Zij stond niet als bewoonster van de gemeente Etten-Leur ingeschreven. Margien is volgens de overlijdensakte op 25 april 1942 op B 246 (St. Antoniusgesticht) te Leur overleden (Niet te Breda) en was 91 jaar. Haar doodsoorzaak is niet meer te achterhalen wegens het ontbreken van deze verklaring in het West-Brabants Archief. Haar religie was N. Isr.

Clara Cohen was als Joodse geboren te Rotterdam op 26 november 1867 en op 3 november 1926 uit Rotterdam komen wonen op het adres B 246 te Leur (St. Antoniusgesticht). Zij is daar volgens de overlijdensakte overleden op 12 december 1941 te Leur. Zij was 74 jaar geworden. Gezien het lange verblijf in het verpleegtehuis is zij wel aangemerkt als zijnde verhuisd naar Leur B 246 (St. Antoniusgesticht). Op de kaart van het bevolkingsregister is haar religie veranderd van Isr. in R.K.

Haar doodsoorzaak is niet meer te achterhalen wegens het ontbreken van deze verklaring in het West-Brabants Archief.

Rosa Elias-Andriessse was geboren op 4 juni 1877 in Rotterdam en woonde te Breda, Baronielaan 2. Er was op 1 mei 1927 geen sprake van een verhuizing, maar er vond een gemeentelijke herindeling plaats. Hierdoor veranderde de woonplaats van Teteringen in Breda en het huisnummer. Rosa verbleef tijdelijke te Leur B 246 (St. Antoniusgesticht). Sinds welke datum zij daar verbleef, is onbekend. Zij stond niet als inwonster van de gemeente Etten-Leur ingeschreven. Zij is in de leeftijd van 65 jaar volgens de overlijdensakte te Leur overleden op 20 januari 1943. Haar doodsoorzaak is niet meer te achterhalen wegens het ontbreken van deze verklaring in het West-Brabants Archief. Haar echtgenoot Isidore Elias was reeds in 1924 overleden.

In 1942 vonden de eerste grote razzia's en deportaties van joden plaats. Ze dachten, dat ze dwangarbeid moesten gaan verrichten. Verschillende joden veronderstelden, dat als zij zich ziek zouden melden, zij niet voor deportatie in aanmerking zouden komen. Ze lieten zich opnemen in ziekenhuizen of psychiatrische inrichtingen. Men zou gezien de gezondheidstoestand niet in staat zijn om aldaar lichamelijk werk te gaan verrichten. Van wat er werkelijk plaatsvond na deportatie, was men niet van op de hoogte. Het gevolg hiervan was, dat honderden joden zich lieten opnemen. Om inzicht te krijgen in de verblijfplaats van Joodse patiënten werd aan Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten opdracht gegeven dit in beeld te brengen. De Joodse patiënten en Joodse verpleegkundigen mochten niet meer aanwezig zijn in een niet-Joodse psychiatrische inrichting.

Begin januari 1943 werden tegen de verwachtingen in Joodse patiënten gedepoteerd. Er ontstond hierdoor paniek en een aantal patiënten verliet de psychiatrische inrichting.

In de nacht van 21 op 22 januari 1943 werd de Joodse psychiatrische inrichting "Het Apeldoorsche Bosch" geheel ontruimd. Meer dan 1000 patiënten en verplegend personeel werden op transport gesteld naar Auschwitz.

Of er in het St. Antoniusgesticht te Leur nog meer Joodse patiënten verbleven is niet duidelijk geworden. Dit geldt ook voor de mogelijk Joodse patiënten, die de psychiatrische inrichting verlaten hebben. De aanwezige overlijdensakten geven de enige zekerheid, dat zij daar verbleven hebben.

Samengesteld door Jan van Meer